

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Географічний факультет

Кафедра країнознавства та туризму

Кафедра географії України

Любіцева О.О., Кочеткова І.В.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

**Навчально-методичний комплекс для студентів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання за
спеціальністю ІЗ «Туризм та рекреація»**

Київ – 2026

Любіцева Ольга Олександрівна, Кочеткова Ірина Валентинівна Рекреаційно-туристичне природокористування: Навчально-методичний комплекс для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання за спеціальністю ІЗ «Туризм та рекреація».- К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2026, 42 с.

Навчально-методичний комплекс, підготовлений для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання за спеціальністю ІЗ «Туризм та рекреація», включає мету, визначення попередніх вимог для опанування дисципліни, фокус, навчальні цілі та результати навчання, форми оцінювання, умови допуску до заліку і формування оцінки, містить тематичний план лекцій і їх розгорнутий зміст, теми семінарських та практичних занять і рекомендовані інформаційні джерела для підготовки до семінарів і виконання практичних завдань; детально описані вимоги до оцінювання за семінарськими та практичними завданнями; поданий перелік тем, які виносяться на залік та приклад білетів, які використовуються при складанні заліку.

Призначений для використання в навчальному процесі як методичне видання.

Рецензенти:

Винниченко Ігор Іванович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Гринюк Діана Юріївна, кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рекомендовано до публікації Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Протокол №14 від 28 травня 2026 року

© Ольга Любіцева, Ірина Кочеткова, 2026

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни. Тематичний план занять.....	12
Рекомендовані джерела.....	13
Теми лекцій.....	15
Теми семінарів.....	19
Теми практичних робіт.....	31
Перелік питань, які виносяться на залік.....	41

ВСТУП

1. Мета дисципліни – надання студентам теоретико-методологічних знань із сутності, структури, підходів, принципів рекреаційно-туристичного природокористування та навичок з визначення природничо-географічних особливостей організації рекреаційно-туристичного природокористування в рекреаційних ландшафтах різного типу, що забезпечить їм здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни: «Рекреаційно-туристичне природокористування» є дисципліною природничо-географічного циклу підготовки фахівця для сфери туризму. Разом із дисципліною «Географія рекреації та туризму» вони мають надати комплексні знання з умов і можливостей території щодо розвитку туризму на засадах сталості.

3. Анотація навчальної дисципліни: дана навчальна дисципліна присвячена вивченню теоретичних і методологічних засад використання ландшафтів різного типу та територій різного ієрархічного рівня з рекреаційно-туристичною метою, тобто такої організації рекреаційно-туристичної діяльності, яка б оптимізувала природокористування на засадах сталості і естетичної цінності. Розглядаються питання специфіки рекреаційно-туристичного природокористування, наукових поглядів щодо проблематики в світі та в Україні; структури рекреаційно-туристичного природокористування, його теоретико-методологічних засад та методів дослідження, а також практичного застосування принципів рекреаційно-туристичного природокористування в туризмі. Практична складова передбачає ознайомити студентів з основними досягненнями практики рекреаційно-туристичного природокористування; з нормативно-правовою базою з питань рекреаційно-туристичного природокористування; з організацією рекреаційної діяльності на територіях різного типу; надає можливість оволодіти сучасними методами збору та аналізу інформації з різних джерел для оцінки стану рекреаційного природокористування.

4. Завдання (навчальні цілі): навчальна дисципліна «Рекреаційно-туристичне природокористування» спрямована на надання здобувачам вищої освіти загальних та фахових компетентностей спеціальності «Туризм та рекреація», передбачених освітньою програмою «Туризм», зокрема:

- здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу (ЗК04);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК10);
- здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій та впроваджувати ефективні рішення для його реалізації та сталого розвитку (ФК3)

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.	Знати			
1.1	Сутність природокористування як інтегративного вчення про взаємодію людини і природи, специфіку рекреаційно-туристичного природокористування	Лекція, семінарське заняття	Відповіді на питання під час заліку, виступи, дискусії під час захистів семінарських та практичних завдань, 60% правильних відповідей	10%
1.2	Основні терміни і поняття, які використовуються при дослідженнях рекреаційно-туристичного природокористування і вміти їх правильно застосовувати	Лекція, семінарське заняття		10%
1.3	Функції та типи рекреаційно-туристичного природокористування	Лекція, семінарське заняття		10%
1.4.	Методи дослідження рекреаційних ландшафтів	Лекція, семінарське заняття		10%
1.5	розуміти особливості рекреаційно-туристичного природокористування	Лекція, семінарське заняття		10%
2.	Вміти			
2.1	аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій різного ієрархічного рівня та впроваджувати ефективні рішення для його сталого розвитку	Лекція, семінарське заняття, практичні роботи	Виступи, дискусії під час захистів семінарських та практичних завдань	10%
2.2	Застосовувати адекватні методи дослідження рекреаційних ландшафтів	Лекція, семінарське заняття		10%
2.3	Критично оцінювати інформацію задля забезпечення оптимального результату використання рекреаційних ландшафтів в туристичній діяльності	Семінарське заняття, практичні роботи		10%
3	Комунікація			
3.1.	вміння знаходити аргументи для відстоювання позиції щодо рекреаційно-туристичного природокористування на засадах сталості, вільно спілкуючись державною та	Семінарське заняття, практичні роботи	Виступи, дискусії під час захистів семінарських та практичних	10%

	<i>іноземною мовою у професійному середовищі і презентуючи результати свого дослідження</i>		<i>завдань</i>	
4.	Автономність та відповідальність			
4.2	<i>застосовувати при плануванні, організації та виконанні наукових і прикладних досліджень з туризму і рекреації сучасні методи, технології та інструменти для перевірки гіпотез та обґрунтуванні висновків на базі знань та навичок</i>	<i>Семінарське заняття, практичні роботи</i>	<i>Виступи, дискусії під час захистів семінарських та практичних завдань, залік</i>	<i>10%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	4.1
Програмні результати навчання (назва)										
Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.(ПРН2)	+	+	+	+	+					
Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору (ПРН4)						+	+	+		
Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.(ПРН5)						+	+	+		
Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості (ПРН16)									+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, виконання семінарських та практичних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1 (знання)** – до 50%;

результати навчання – **2 (вміння)** - до 30%;

результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%;

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено дві змістовні частини. Заняття проводяться у формі *лекцій, семінарів та практичних занять*. Завершується дисципліна *заліком*. Залік проводиться в письмово-усній формі.

Семестрове оцінювання: кількість балів, які студент отримує протягом семестру, є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних семінарських та практичних робіт.

1. Робота на семінарах (ПРН 1.1-4.2) – 30 балів / 18 балів
2. Виконання та захист практичних робіт (ПРН 1.1.-2.8, 4.1.-4.3) – 30 балів / 18 балів

Організація оцінювання: Семінарські заняття проходять згідно робочої навчальної програми за передбаченим розкладом. Семінарські роботи захищаються по виконанню, відповідно до графіка проведення семінарських занять. Робота на семінарі оцінюється день в день. Відпрацювання пропущених семінарів не передбачається.

Робота під час семінару також включає:

- участь в обговореннях актуальних теоретичних і прикладних проблем дисципліни та подання результатів виконаних індивідуальних завдань (до 5 балів сумарно);
- змістовна частина і розкриття теми – до 3 балів;
- відповіді на запитання – до 2 балів.

Практичні роботи перевіряються, оцінюються у процесі їх захисту студентами відповідно до графіка проведення практичних занять.

Критерії оцінювання семінарських занять № 1 - 5

Критерії	Бали
• Тема розкрита повністю, глибоко та всебічно. Студентка/студент вільно оперує термінами (антропогенне навантаження, сталий розвиток, рекреаційна місткість тощо). • Присутній аналіз реальних кейсів (прикладів), порівняння міжнародного та українського досвіду. • Доповідь логічна, структурована, триває до 10 хвилин. • Студент/студентка впевнено відповідає на запитання аудиторії, демонструє критичне мислення та власну позицію.	5
• Тема розкрита, але можливі незначні пропуски в деталях або недостатньо глибокий аналіз екологічних наслідків. • Наведені приклади, але висновки мають загальний характер без глибокої авторської оцінки. • Дотримано регламенту, мова грамотна, проте виступ може бути дещо «зачитаним» з аркуша/слайдів. • Відповіді на запитання загалом правильні, але не завжди вичерпні.	4
• Матеріал має реферативний характер (переказ загальновідомих фактів без прив'язки до актуальних проблем природокористування). Тема розкрита поверхнево. • Практичні приклади відсутні або застарілі. • Порухення структури доповіді, недотримання регламенту (занадто коротко або затягнуто). • Студентка/студент важко відповідає на додаткові запитання, плутається в термінології.	3
• Тема не розкрита або зміст доповіді не відповідає обраній темі. Використано неперевірені або недостовірні джерела. • Повна відсутність аналізу; студент/студентка не розуміє суті екологічних/соціальних проблем. • Відсутність підготовки, читання тексту без розуміння змісту. • Нездатність відповісти на базові запитання за темою.	2
• Студентка/студент з'явився на семінар, але відмовився від виступу або презентував матеріал, що складається з декількох непов'язаних речень, які не	1

мають жодного стосунку до дисципліни.

Критерії оцінювання семінарського заняття № 6

Критерії	Бали
- Роль витримано, основні інтереси сторони представлені правильно - Позиція обґрунтована на фактах з кейсу та додаткових джерел. Виступ чіткий, логічний і переконливий (3–5 хв). - Студент/студентка активно бере участь у дебатах, чує опонентів, пропонує конкретні та реалістичні компроміси для сталого розвитку. - Підготовлене групове резюме чітко відображає суть знайденого рішення та екологічні/соціальні наслідки.	5
- Роль витримано, основні інтереси сторони представлені правильно, але аргументації подекуди бракує глибини. - Позиція зрозуміла, але студентка/студент більше спирається на загальні фрази, ніж на специфічні дані кейсу. - Студент/ка бере участь в обговоренні, але займає швидше пасивну або занадто радикальну позицію, що ускладнює пошук компромісу. - Резюме підготовлено, проте опис позицій сторін або фінального рішення дещо узагальнений.	4
- Студентка/студент плутає інтереси своєї групи або не може чітко пояснити, чий права вона/він захищає. - Виступ триває менше 3 хвилин, аргументи слабкі, часто повторюються. - Майже не бере участі в дебатах, відповідає лише на прямі запитання викладача. Мало уваги приділяється екологічним або культурним аспектам. - Резюме занадто коротке (2–3 речення) або не містить інформації про те, чи було досягнуто компромісу.	3
- Повна відсутність розуміння кейсу. Студентка/студент не готова/-вий представляти свою сторону. - Виступ відсутній або зводиться до читання тексту кейсу без власних висновків. - Відмова від участі в обговоренні. - Групове резюме не здане або зміст не відповідає темі дискусії.	2
Студент/ка присутній, але не обрав/-ла роль, не ознайомився/-лася з матеріалами та не брав/-ла участі в жодному з етапів семінару	1
Структура оцінки: 20% — Якість підготовки індивідуальної позиції (аргументи). 50% — Вміння вести дискусію та шукати компроміс (робота в групі). 30% — Якість фінального резюме (аналітичний підсумок).	

Критерії оцінювання практичної роботи №1

Критерії	Бали
Проведено повне анкетування (≥20 респондентів), дані якісно оброблені (таблиці/узагальнення), зроблено глибокий аналіз усіх аспектів (демографія, частота, мотиви, комфорт, доступність тощо), чіткі, логічні висновки. Є конкретні, обґрунтовані рекомендації. Робота структурована, без помилок. Усний захист: впевнене володіння матеріалом, аргументовані відповіді, здатність пояснити результати	10
Анкетування виконано повністю, аналіз майже повний, але менш глибокий. Висновки правильні, але не повністю узагальнені. Є конкретні рекомендації. Робота структурована, без помилок. Усний захист: впевнене володіння матеріалом, з незначними похибками у відповідях	9

Анкетування виконано, аналіз неповний, висновки частково узагальнені, рекомендації загальні. Студент/ка відповідає на запитання, але без глибокого пояснення	8
Анкетування виконано частково або з недоліками, аналіз поверхневий, частина завдань не виконана, висновки узагальнені, рекомендації загальні. Студентка/студент відповідає частково.	7
Анкетування проведено, але з помилками або мало респондентів, дані майже не оброблені, аналіз фрагментарний, висновки узагальнені, рекомендації відсутні. Слабке розуміння сутності роботи, труднощі з відповідями.	6
Анкетування неповне, дані подані без систематизації, аналіз мінімальний, висновки узагальнені, рекомендації відсутні. Студент/ка читає з роботи, не пояснює результати.	5
Значна частина завдання не виконана, відсутній аналіз, дані не узагальнені. Студентка/студент не може пояснити зміст роботи.	4
Є лише опис без аналізу, відсутні висновки. Студентка/студент не може пояснити зміст роботи.	3
Анкетування відсутнє або некоректне. Робота не відповідає завданню. Захист відсутній або повністю неправильні відповіді	2
Робота виконана повністю неправильно. Захист відсутній	1
<i>Оцінка враховує: якість виконання роботи (~70%), усний захист (~30%)</i>	

Критерії оцінювання практичної роботи №2

Критерії	Бали
Повністю виконані всі завдання (соцмережі + пошукові системи + Google Trends), дані структуровані (таблиця заповнена коректно), є якісний аналіз. Висновки чіткі, узагальнені та обґрунтовані. Усний захист: вільне володіння матеріалом, студентка/студент пояснює логіку аналізу, аргументовано відповідає	5
Робота виконана майже повністю, таблиця заповнена, але є незначні неточності, аналіз достатній, але менш глибокий. Висновки є, але частково узагальнені. Захист: Студент/ка відповідає на запитання, але без глибокого пояснення	4
Виконано основну частину завдання, таблиця заповнена частково, аналіз поверхневий або описовий. Висновки загальні. Захист: часткове розуміння роботи	3
Робота виконана частково або з помилками, відсутній повноцінний аналіз, таблиця заповнена неправильно або неповністю. Студентка/студент не може пояснити результати роботи.	2
Робота не відповідає завданню. Захист: відсутній або повністю неправильні відповіді	1
<i>Оцінка враховує: якість виконання роботи (~70%), усний захист (~30%)</i>	

Критерії оцінювання практичної роботи №3

Критерії	Бали
Знайдено і систематизовано всі об'єкти, охоплені всі типи, таблиця повністю заповнена, без помилок, логічна класифікація, коректно виконано класифікацію за природною основою та аудиторією, проведено чіткий просторовий аналіз (визначено райони концентрації + пояснено причини), є повноцінна оцінка інфраструктурного потенціалу. Виявлено проблеми та зроблено обґрунтовані висновки + перспективи розвитку Є карта/скрін Усний захист: впевнено пояснює класифікацію, аналізує об'єкти, аргументує	5

Висновки	
Знайдено достатню кількість об'єктів (10+), але не всі типи представлені, таблиця заповнена, але є незначні неточності, класифікація загалом правильна, але частково поверхнева, просторовий аналіз є, але без глибокого пояснення причин, оцінка потенціалу проведена, але неповна. Висновки є, але не повністю узагальнені. Є карта/скрін. Захист: відповідає вимогам, але без чітких відповідей на питання	4
Знайдено мінімальну кількість об'єктів (5–7), таблиця заповнена частково або з помилками, класифікація формальна або неповна, просторовий аналіз слабкий або описовий, оцінка інфраструктури поверхнева. Висновки загальні. Карта є або частково вірна. Захист: невпевнені відповіді, слабе розуміння	3
Знайдено дуже мало об'єктів (<5), таблиця заповнена неправильно або неповністю, класифікація відсутня або некоректна, відсутній просторовий аналіз, немає оцінки потенціалу. Висновки відсутні або неправильні. Карта відсутня. Захист: студент/ка не може пояснити роботу	2
Робота не відповідає завданню. Захист: відсутній або повністю неправильні відповіді	1
<i>Оцінка враховує: якість виконання роботи (~70%), усний захист (~30%)</i>	

Критерії оцінювання практичної роботи №4

Критерії	Бали
Чітко обрана та обгрунтована територія, логічно визначена спеціалізація (нозологія), проведено глибокий аналіз природних умов (з висновком про придатність), повноцінно оцінена доступність та інфраструктура, обгрунтовано питання кадрового забезпечення, розроблена реалістична концепція центру, є аналіз ризиків і обмежень. Чіткі, аргументовані висновки і рекомендації Є карта/схема Усний захист: студент/ка впевнено пояснює всі етапи, аргументує рішення	10
Робота виконана майже повністю, аналіз якісний, але менш деталізований, концепція обгрунтована, але не повністю розкрита, наявні незначні неточності Захист: впевнений, але з окремими неточностями	9
Виконані основні етапи роботи, аналіз неповний (1–2 компоненти розкриті слабше), концепція загальна. Висновки є, але без всебічного розкриття проблем. Захист: студент/ка відповідає, але без глибокого обгрунтування	8
Робота виконана частково, аналіз поверхневий, слабе обгрунтування нозологічної спеціалізації або причин обрання наданої території, концепція спрощена Захист: невпевнені відповіді	7
Є помилки в аналізі, частина завдань не виконана, слабкий зв'язок між аналізом і висновками. Захист: труднощі з поясненням	6
Значна частина роботи відсутня, відсутня логіка, немає обгрунтування. Захист: студент/ка в роботі не орієнтується	5
Виконано мінімально, аналіз формальний. Висновки слабкі. Захист: студент/ка читає, не пояснює	4
Робота описова без аналізу, відсутнє обгрунтування нозологічної спеціалізації або причин обрання території. Захист: студент/ка не може відповісти на питання	3
Робота не відповідає завданню, відсутній аналіз. Захист: відсутній	2
Робота виконана повністю неправильно. Захист відсутній	1
<i>Оцінка враховує: якість виконання роботи (~70%), усний захист (~30%)</i>	

Оцінювання за формами контролю:

	ЗЧ1		ЗЧ2	
	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів
Опитування	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10
Семінарські роботи	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15
Контрольна робота *	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5
«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. 1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань. * – усі контрольні роботи мають розрахунково-аналітичний характер				

Умови допуску до заліку: рекомендований мінімум для допуску - 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (рекомендований мінімум) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до заліку є захист пропущених чи недостатньо засвоєних тем семінарських та практичних занять.

Підсумкове оцінювання у формі заліку проводиться в письмово-усному форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовна частина 1	Змістовна частина 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу (із змінами згідно рішення Вченої ради від 27.01.2025 року)» (https://knu.ua/pdfs/official/Polozhennia-pro-organizatsiyu-osvitniogo-procesu-01_06_2024-with-changes-31_01_2025.pdf)

7.2. Шкала відповідності

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ**

№ п/ п	Назва теми* Кількість годин				
		Лекції	Семінарські заняття	Практи чні роботи	Самост йна робота
Змістовна частина 1. Загальнонаукові основи рекреаційно-туристичного природокористування					
1	Вчення про природокористування. Сутність понять «природокористування» та «рекреаційне природокористування».	2	2	2	6
2	Поняттєво-термінологічний апарат рекреаційно-туристичного природокористування	2	2	2	6
3	Функції та типи рекреаційно-туристичного природокористування.	2	2	2	6
4	Рекреаційні ландшафти	2	2	2	6
Змістовна частина 2.					
Методологічні засади рекреаційно-туристичного природокористування					
5	Методологічна система дослідження рекреаційно-туристичного природокористування	2	2	2	6
6	Методи оцінки рекреаційної привабливості території та рекреаційних навантажень	2	2	2	8
7	Методи польових рекреаційно-туристичних досліджень	2	2	2	8
ВСЬОГО		14	14	14	46

Загальний обсяг 90 год, в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінарські заняття – **14 год.**

Практичні заняття – **14 год.**

Консультації - **2 год.**

Самостійна робота – **46 год.**

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

А) Основні:

1. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: Місце і простір. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – Том.1. – 431 с.
2. Любіцева О.О. Потенціал рекреаційний /Екологічна енциклопедія. – Т.3.–К., 2008. – С.129–130.
3. Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. Монографія. /Т.П.Панченко.-К.:Логос, 2015.- 176
4. Проблеми географії та менеджменту туризму: Монографія/ Явкін В.Г.Руденко В.П., Король ОД. та ін.. – Чернівці: Рута, 2006.-260 с.

Б) Додаткові:

1. Герасимчук З.В., Микитин Т.М., Якимчук А.Ю. Маркетинг природно-заповідних територій, Монографія.-Луцьк: ЛНТУ, 2012.- 245 с.
2. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку. Навчальний посібник /Т.К.Гречко, С.А.Лісовський, С.А.Романюк, Л.Г.Руденко.-Херсон: Грінь Д.С., 2015 – 264 с.
3. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів. Здобутки і перспективи: монографія/за ред.. К.Д.Бабова, О.М.Нікіпелової, А.В.Мокієнко.-Одеса: Фенікс, 2017.- 150 с.
4. Закон України «Про природно-заповідний фонд України»
5. Закон України «Про туризм»
6. Законодавчо-нормативні акти України щодо охорони довкілля під час організації та надання послуг екологічного туризму в Україні /Укладач С.С.Беляєва.-К. Держ.екологічна академія післядипломної освіти та управління Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, 2009.-91 с.
7. Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О., Білявський Г.О., Смирнов І.Г. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) /В.М.Ісаєнко, К.Д. Ніколаєв, К.О.Бабікова, Г.О.Білявський, І.Г.Смирнов.-К.: Вид-во НПУ ім.. М.П.Дрогоманова, 2014.-295 с.
8. Кілінська К.Й. Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України.-Чернівці: Рута, 2007.-492 с.
9. Кілінська, К. Й. Методичні підходи до вивчення рекреаційно-туристичного природокористування (на прикладі території Карпато-Подільського регіону України) / К. Й. Кілінська // Сучасні тенденції розвитку туризму : зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. / [редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін.]. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2016. – Ч. 1. – С. 47-49.
10. Кочеткова І.В. Соціо-функціональна класифікація рекреаційних ландшафтів// Географія та туризм: Наук. зб. /Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 13. – 318 с. – сс. 69-73 - <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk13/v1315.pdf>

11. Дмитрук О.Ю. До питання про дефініцію поняття рекреаційний ландшафт/ Дмитрук О.Ю., Кочеткова І.В // Географія та туризм: Наук. зб. /Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 16. – 318 с. – сс. 274-277 - <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk16/v1639.pdf>
12. Кочеткова І.В. Методика періодизації рекреаційних ландшафтів м.Києва // Географія та туризм: Наук. зб. /Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2012. – Вип. 19. – 374 с. – сс. 337-340 - <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk19/v1955.pdf>
13. Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Любіцева О.О. та ін. Стратегія сталого розвитку туризму в Україні: географічний підхід // Географія в інформаційному суспільстві: Зб. наук. праць. - К.: Обрії, 2008. - Т.1. - С.191-199.
14. Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф. Екологічна стандартизація і нормування антропогенного навантаження на природне середовище /аг.ред.проф.В.В.Тарасові: Навч. Посібник.-К.: Центр учбової літератури, 2007.- 276 с.
15. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні. Монографія.-Чернівці, Чернівецький нац. ун-т, 2010.-247 с.
16. Яковенко І.М. Картографічне забезпечення концепції регіонального рекреаційного природокористування // Український географічний журнал. – 2002. – №1. – С. 70-76.
17. Яковенко І.М. Принципи і механізм географічного обґрунтування концепції сталого розвитку регіонального рекреаційного природокористування / Регіональні екологічні проблеми. Зб. наук. праць. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2002. – С. 333-336.
18. Antrop M. (2000). Geography and landscape science.Belgian Journal of Geography. Belgeo special issue. 29th International Geographical Congress, Vol.1, 4, 9-35. <https://belgeo.revues.org/13975>
19. Richling A. (1983). Subject of Study in Complex Physical Geography (Landscape Geography). GeoJournal, Vol. 72, 185–187.
20. Rossetto R., Borsi I., Foglia L.(2015). FREEWAT: FREE and open source software tools for WATER resource management. *Rendiconti Online Società Geologica Italiana*, Vol. 35, 1, 252-255.
21. Goodbody, I., & Smith, D. (2002). Recreational use of natural resources. Natural Resource Management for Sustainable Development in the Caribbean, 389-425. - https://www.researchgate.net/publication/276289512_Recreational_use_of_natural_resources
22. Foundations of Success. (2023). Outdoor recreation planning & management in protected areas using the Conservation Standards (Version 1.0). Foundations of Success. - https://www.conservationstandards.org/wp-content/uploads/2025/11/outdoor-recreation-guidance-English.pdf?utm_source=chatgpt.com

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Вчення про природокористування. Сутність понять «природокористування» та «рекреаційне природокористування».

Поняття природокористування: сутність і зміст природокористування; взаємодія «людина – довкілля»; природно-ресурсний потенціал.

Основні підходи до розуміння природокористування: ресурсно-екологічний, економіко-виробничий, виробничо-утилітарний, геоекологічний, науково-дисциплінарний.

Природокористування як наука. Об'єкт і предмет дослідження. Завдання та мета. Міждисциплінарний характер природокористування. Історичний розвиток ідей природокористування.

Західні концепції природокористування. Resource use (використання ресурсів). Natural Resource Management (управління ресурсами). Environmental Management (управління довкіллям). Порівняння підходів

Сучасні підходи до управління природними ресурсами: економічний, екологічний, соціальний і політичний виміри. Сталий розвиток як основа природокористування

Східні концепції природокористування. Філософські основи (Китай, Японія, Корея). Ідеї гармонії людини і природи. Сучасні моделі сталого природокористування в країнах Сходу. Китай: концепція «екологічної цивілізації». Японія: система «сатояма» та циркулярна економіка. Корея: інтегроване управління водними ресурсами.

Еволюція підходів до природокористування та перехід до ідей сталого розвитку, значення природокористування для сучасного суспільства

Тема 2. Поняттєво-термінологічний апарат рекреаційно-туристичного природокористування

Роль і значення термінології у рекреаційно-туристичному природокористуванні. Формування наукової мови дисципліни. Міждисциплінарність понятійного апарату. Проблеми уніфікації термінів

Базові категорії природокористування у рекреаційній сфері. Ключові терміни рекреаційної діяльності. Рекреаційний потенціал як інтегральна категорія. Поняття рекреаційного середовища.

Поняття рекреаційного ландшафту у системі термінів.

Рекреаційне використання, рекреаційне навантаження, рекреаційна ємність. Стійкість природних систем.

Поняття якості та привабливості території. Рекреаційна привабливість.

Поняття змін природного середовища. Рекреаційна дигресія.

Термінологія сталого рекреаційного природокористування. Сталий розвиток у туризмі. Раціональне використання ресурсів.

Системність поняттєво-термінологічного апарату. Взаємозв'язок основних категорій. Ієрархія понять. Застосування у науковій та практичній діяльності.

Тема 3. Функції та типи рекреаційно-туристичного природокористування.

Функції рекреаційно-туристичного природокористування: соціальна, економічна, природоохоронна.

Структурні блоки рекреаційного природокористування: рекреаційне ресурсоспоживання, рекреаційне ресурсокористування, рекреаційне середовищекористування.

Складові рекреаційного природокористування: вивчення природного потенціалу, освоєння рекреаційних ресурсів, збереження природного середовища, відтворення рекреаційних ресурсів

Види рекреаційного природокористування: землекористування, водокористування, лісокористування, біотичне використання, гірничопромислове використання (видобуток мінвод, грязей, озокериту).

Типологія рекреаційного природокористування: рекреаційно-лікувальне, рекреаційно-оздоровче, рекреаційно-спортивне, рекреаційно-пізнавальне. Види рекреаційних занять та їх класифікація.

Вплив рекреаційної діяльності на природне середовище: зміни природних комплексів, антропогенне навантаження, деградація ресурсів, забруднення довкілля.

Напрями раціонального рекреаційного природокористування: функціональне зонування територій, нормування рекреаційних навантажень, охорона ресурсів, впровадження екологічних заходів.

Специфічні риси рекреаційного природокористування: ресурсорієнтованість, сезонність, конфліктність використання територій, поєднання організованої і неорганізованої рекреації

Природно-рекреаційний потенціал території: сутність поняття, фактори формування, умови ефективного використання.

Природні рекреаційні ресурси і умови. Ресурси як основа діяльності. Природні умови як фон рекреації. Взаємозв'язок ресурсів і умов

Класифікація природних рекреаційних ресурсів: за цільовим призначенням, за технологією використання, за компонентами середовища, за територіальним поширенням, за вичерпністю

Поняття рекреаційного середовища: сутність і підходи до визначення, типи середовища, структура середовища.

Моделі та рівні сприйняття рекреаційного середовища. Переддіяльнісна стадія. Діяльнісна стадія. Післядіяльнісна стадія.

Якість рекреаційного середовища. Біомедичні характеристики. Психофізіологічні показники. Естетичні та соціальні властивості

Тема 4. Рекреаційні ландшафти

Поняття рекреаційного ландшафту: сутність і визначення. Рекреаційний ландшафт як антропогенний ландшафт. Роль рекреаційної діяльності у формуванні рекреаційного ландшафту.

Основні підходи до визначення рекреаційних ландшафтів: діяльнісний підхід, цільовий підхід, соціально орієнтований підхід, комплексний підхід.

Рекреаційні ландшафти та землі рекреаційного призначення. Поняття земель рекреаційного призначення. Відмінності між ландшафтами і землями. Рекреаційна інфраструктура

Критерії виділення рекреаційних ландшафтів: домінування рекреаційної функції, постійність виконання рекреаційних функцій. Сутність і сучасне визначення рекреаційного ландшафту

Місце рекреаційних ландшафтів у класифікації антропогенних ландшафтів. Підходи до класифікації рекреаційних ландшафтів

Класифікації рекреаційних ландшафтів: за генезисом, за часом виникнення, за рекреаційними циклами, за характером рекреаційної діяльності, за природними ознаками, за ступенем антропогенної трансформації, за напрямками рекреаційного природокористування, за функціональним призначенням.

Тема 5. Методологічна система дослідження рекреаційно-туристичного природокористування

Сутність методології дослідження у рекреаційному природокористуванні. Поняття методології. Роль досліджень у рекреаційному природокористуванні

Міждисциплінарний характер досліджень. Основні наукові підходи до дослідження. Основні категорії методологічного аналізу

Принципи дослідження рекреаційних територій: комплексність, раціональність природокористування. Стійкість природних систем. Баланс «використання – збереження»

Ландшафт як основа дослідження. Функціональна структура території. Просторові особливості

Поняття впливу та взаємодії у рекреації. Антропогенний вплив. Взаємодія «турист – середовище». Трансформація природних комплексів.

Концепція стійкості у рекреаційному природокористуванні. Стійкість ландшафтів. Межі змін природного середовища. Здатність до самовідновлення.

Організація дослідження рекреаційних систем. Етапи дослідження. Інформаційна база. Поєднання польових і теоретичних досліджень

Методологічні засади управління рекреаційним природокористуванням. Планування використання територій. Регулювання рекреаційної діяльності. Забезпечення сталого розвитку рекреаційних ландшафтів.

Тема 6. Методи оцінки рекреаційної привабливості території та рекреаційних навантажень

Поняття рекреаційної привабливості території. Естетична цінність ландшафту. Сприйняття ландшафту (синестезія). Роль зорового сприйняття

Поняття пейзажу. Пейзаж як форма сприйняття ландшафту. Видові точки та пейзажні підступи. Фактори естетичної привабливості. Чинники формування естетичної цінності ландшафту: рельєф, водні об'єкти, рослинність тощо.

Методи оцінки пейзажів. Експертна оцінка. Анкетування. Структурно-фізіономічний метод

Особливості соціологічних методів оцінки. Типи запитань. Психологічні чинники оцінки. Обробка результатів

Структурно-фізіономічна оцінка ландшафту. Аналіз компонентів ландшафту. Оцінка рельєфу, води, рослинності. Комплексна оцінка пейзажу.

Поняття рекреаційної ємності території. Види ємності (технічна, соціальна, екологічна).

Психофізіологічна ємність території. Психологічний комфорт: методи розрахунку, фактори впливу.

Екологічна ємність і стійкість ландшафтів. Стійкість до антропогенних навантажень. Фактори стійкості. Граничні навантаження

Рекреаційне навантаження. Сутність і показники. Форми впливу на довкілля. Організований і неорганізований туризм.

Рекреаційна дигресія ландшафтів. Стадії деградації. Ознаки змін природного середовища. Межі стійкості

Гранично допустимі навантаження. Норми навантаження. Критерії оцінки. Залежність від типу ландшафту.

Сезонність рекреаційного використання територій. Поняття сезону рекреації. Вплив сезонності на рекреаційно-туристичні навантаження.

Тема 7. Методи польових рекреаційно-туристичних досліджень

Сутність польових досліджень у рекреаційному природокористуванні. Значення безпосереднього спостереження територій

Організація польових досліджень. Етапи польових рекреаційно-туристичних досліджень. Планування рекреаційно-туристичних досліджень. Вибір об'єктів спостереження.

Методи оцінки рекреаційного навантаження. Польове вивчення рекреаційного навантаження. Польова оцінка стану ландшафтів: визначення ступеня антропогенного впливу, виявлення змін біотичних компонентів, спостереження за деградаційними процесами.

Визначення стадій рекреаційної дигресії в польових умовах. Ознаки стадій деградації. Візуальні критерії оцінки. Фіксація змін рослинного покриву

Спостереження за різними типами рекреації. Організований туризм. Неорганізований туризм. Порівняння їх впливу на територію

Фіксація результатів польових досліджень. Польові щоденники. Картографування. Фотофіксація.

Сезонність польових досліджень. Вплив пори року на результати польових досліджень.

ТЕМИ СЕМІНАРІВ

Семінар 1.

Екологічні і соціальні проблеми рекреаційно-туристичного природокористування

Мета: Сформувати глибоке розуміння екологічних та соціальних проблем, пов'язаних з рекреаційно-туристичним природокористуванням, виявити шляхи їх подолання та сприяти формуванню екологічно свідомої і соціально відповідальної моделі туризму в Україні.

Завдання: Кожен студент/студентка обирає одну з тем семінару та готує усну доповідь тривалістю до 10 хвилин.

Теми:

1. Антропогенний тиск туризму на природні екосистеми: масштаби і наслідки
2. Проблема сміття в туристичних регіонах: причини, наслідки, шляхи вирішення
3. Вплив масового туризму на біорізноманіття природоохоронних територій
4. Деградація природних ландшафтів внаслідок неконтрольованого рекреаційного використання
5. Соціальні конфлікти між місцевим населенням та туристами: причини та наслідки
6. Екологічна поведінка туристів: рівень культури і відповідальність
7. Перенасиченість туристичних зон: соціальні та екологічні наслідки
8. Екотуризм як альтернатива шкідливим формам природокористування
9. Використання національних парків і заповідників для туризму: баланс між охороною і рекреацією
10. Вплив рекреаційної інфраструктури на природне середовище
11. Місцеві громади та розвиток туризму: вигоди, проблеми, перспективи
12. Проблеми доступності рекреаційних ресурсів для різних соціальних груп
13. Сезонне навантаження на природні території: шляхи регулювання
14. Проблема шумового, світлового і візуального забруднення в рекреаційних зонах

15. Міграція тварин і туризм: як уникнути конфліктів?
16. Законодавче забезпечення сталого рекреаційно-туристичного природокористування
17. Кліматичні зміни і їх вплив на туристичну привабливість природних територій
18. Роль екологічної освіти у формуванні культури сталого туризму

Семінар 2

Особливості рекреаційно-туристичного використання гірських, лісових та прибережних територій

Мета: Поглибити знання студентів про особливості рекреаційно-туристичного використання гірських, лісових та прибережних територій, а також затоплених кар'єрів, зосереджуючись на екологічних, економічних і соціальних аспектах. Сформувати розуміння сталих підходів до природокористування та розробити навички аналітичного оцінювання реальних кейсів як в Україні, так і за кордоном.

Завдання: Кожен студент/студентка обирає одну з тем семінару та готує усну доповідь тривалістю до 10 хвилин.

Теми:

1. Природно-кліматичні особливості гір як фактори формування туристичної привабливості
2. Гірськолижні курорти: інфраструктура, вплив на довкілля та місцеву економіку
3. Карпатський регіон України: особливості рекреаційного освоєння
4. Гірські екосистеми і туризм: шляхи мінімізації антропогенного навантаження
5. Вплив потепління на гірськолижний туризм: загрози та адаптаційні стратегії
6. Міжнародний досвід сталого гірського туризму (на прикладі Альп, Піренеїв тощо)
7. Гірські національні парки: Баланс між збереженням природи та розвитком рекреації.
8. Роль лісів у формуванні здорового туристичного середовища
9. Ліси як природна лабораторія для екологічної освіти туристів
10. Проблеми лісових пожеж і засмічення як виклики для рекреаційного лісокористування
11. Рекреаційна привабливість річок і озер: приклади з України та світу
12. Використання прибережних зон для активного водного туризму: безпека та екологія
13. Морські заповідники: Баланс між охороною та науковим туризмом

14. Зміна рівня моря та її наслідки для прибережних туристичних зон.
15. Кар'єри, ставки, водосховища: переваги і проблеми рекреаційного освоєння техногенних водойм
16. Рекреаційний потенціал затоплених кар'єрів: можливості для туризму, спорту та відпочинку
17. Успішні кейси використання затоплених кар'єрів для рекреації в Україні: досвід, проблеми, перспективи
18. Затоплені кар'єри країн Європи, як приклади сталого рекреаційного природокористування
19. Затоплені кар'єри США та Канади, як приклади сталого рекреаційного природокористування
20. Затоплені кар'єри Китаю, як приклади сталого рекреаційного природокористування
21. Водні об'єкти великих міст як рекреаційні зони.

Семінар 3.

Сталий розвиток бальнеології: збереження природних лікувальних ресурсів та сучасні практики їх використання

Мета: Обговорити екологічні, соціальні та економічні аспекти використання мінеральних вод, лікувальних грязей та інших природних ресурсів у бальнеології; проаналізувати міжнародний досвід управління курортними територіями; визначити шляхи збереження унікальних природних лікувальних факторів для майбутніх поколінь у контексті сталого розвитку та інтеграції у медичний туризм.

Завдання: Кожен студент/студентка обирає одну з тем семінару та готує усну доповідь тривалістю до 10 хвилин.

Теми:

1. Надмірна експлуатація мінеральних підземних вод: ризики виснаження для рекреаційного використання
2. Вплив інтенсивного видобутку грязей для бальнеології на навколишнє середовище
3. Проблеми сталого розвитку використання озокериту для терапевтичних процедур
4. Історичний розвиток бальнеологічних курортів у Європі: традиції та сучасні практики
5. Модель сталого використання мінеральних джерел у Німеччині та Австрії
6. Курорти Чехії та Угорщини: проблеми збереження унікальних грязьових ресурсів

7. Досвід Італії та Франції у відновленні та охороні термальних вод
8. Туреччина та Кавказ: інтеграція грязелікування у сучасний медичний туризм
9. Японський досвід онсенів: гарячі джерела як поєднання традиційної культури та екологічного менеджменту
10. Китайські курорти: державна політика у сфері розвитку лікувального туризму
11. Індійський підхід до поєднання аюрведи та використання лікувальних грязей
12. Спа-курорти США: проблеми комерціалізації мінеральних вод та баланс із природоохороною
13. Досвід Латинської Америки (Мексика, Чилі) у використанні геотермальних ресурсів для рекреації
14. Міжнародні стандарти санітарного контролю у бальнеотерапії
15. Управління туристичним навантаженням на природні лікувальні ресурси: уроки Карлових Вар, Баден-Бадена та Онсенів
16. Міжнародні ініціативи співпраці у сфері збереження та сталого використання мінеральних вод і лікувальних грязей

Семінар 4.

Історична роль міських парків та їх екологічні функції

Мета: Дослідити трансформацію міських парків у різні історичні періоди та проаналізувати їхні сучасні екологічні функції як важливу складову сталого розвитку міст.

Завдання: Кожен студент/студентка обирає одну з тем семінару та готує усну доповідь тривалістю до 10 хвилин.

Теми:

1. Від приватної власності до публічного простору - еволюція парків від закритої території еліти до місця для загального користування.
2. Естетика та функція - зміна стилів паркового дизайну (регулярний, пейзажний) і їхнє значення для суспільства.
3. Вплив індустріалізації - як промислова революція породила потребу в «міських легенях» для здоров'я та відпочинку.
4. «Місто-сад»: ідеологія Ебенезера Говарда та її вплив на планування парків у XX столітті.
5. Парки у воєнні часи: Використання міських зелених зон під час війн, зокрема як місць для вирощування овочів або укриттів.
6. Парки як символи - захист екологічних та соціальних цінностей у міському просторі (історичні конфлікти (не тільки і не стільки в Україні і в різні історичні періоди) між забудовниками та захисниками зелених зон)

7. Парки як осередки науки - історична роль ботанічних садів і зоопарків.
8. Майбутнє історичних парків: виклики збереження історичної спадщини та адаптація до сучасних потреб.
9. Парк як музей просто неба: збереження історичних ландшафтів і артефактів на території парку.
10. Міський острів тепла: як зелені зони регулюють мікроклімат і знижують температуру в місті.
11. Міське біорізноманіття: парки як притулки для флори та фауни в умовах урбанізації.
12. Вплив парків на здоров'я: психологічні та фізичні переваги перебування в зелених зонах.
13. Шумове забруднення: як рослинність поглинає міський шум.
14. Екосистемні послуги: економічна оцінка екологічних переваг міських парків.
15. Кліматична стійкість: як парки допомагають містам адаптуватися до екстремальних погодних умов.

Семінар 5

Парк як об'єкт туристичного брендингу

Мета: Розкрити значення парків як важливих елементів туристичного брендингу міста, проаналізувати різні підходи до формування унікального іміджу парку, його роль у розвитку міського туризму та сталого розвитку, а також ознайомити студентів з методами дослідження і просування парків у контексті сучасних туристичних тенденцій.

Завдання: Кожен студент/студентка обирає одну з тем семінару та готує усну доповідь тривалістю до 10 хвилин.

Теми:

1. Як міські парки, засновані в XIX столітті, формували імідж міста-курорту?
2. Парк як бренд: від рекреаційної зони до унікальної екосистеми (як сприйняття парку змінюється, коли він стає об'єктом брендингу, і які елементи формують його унікальність).
3. Брендинг парків із сакральним або історичним значенням: виклики та можливості
4. Роль соціальних мереж у створенні туристичної популярності парку (парк та «інстаграмність»)
5. Екобрендинг - як збереження біорізноманіття стає основою екологічного бренду парку.
6. Символіка та архітектура: роль малих архітектурних форм (альтанки, скульптури) у формуванні ідентичності парку.

7. Парк як місце подій - вплив фестивалів, концертів і ярмарків на туристичний потік і бренд.
8. Парк у цифровій епосі: створення віртуальних турів і мобільних додатків для просування.
9. Імідж «зеленого міста» - як парки допомагають позиціонувати місто як екологічно свідомий центр.
10. Брендинг парків у глобальному контексті: адаптація до культурних відмінностей (стратегії, що допомагають парку приваблювати іноземних туристів, враховуючи їхні культурні особливості та очікування).
11. Оцінка туристичного потенціалу: методи дослідження сприйняття парку туристами та місцевими жителями
12. Парк як «соціальна вітальня»: включення в бренд концепції місця для зустрічей, спілкування та відпочинку
13. Синергія з іншими атракціями: як парк співпрацює з музеями, театрами та історичними районами для створення комплексного туристичного продукту
14. «Зелений магніт»: як парки просувають ідею сталого туризму
15. Парки як частина туристичних маршрутів: інтеграція у міський бренд

Семінар 6.

Конфлікти природокористування в туризмі та шляхи до сталого розвитку

Мета: сформулювати розуміння різних типів конфліктів між туризмом, місцевими громадами, природоохоронними інтересами та іншими формами природокористування; розвинути навички аргументованого обґрунтування позицій, ведення діалогу і пошуку компромісних рішень для досягнення сталого розвитку туризму.

Завдання:

- 1). Ознайомитися зі змістом кейсів, що описують реальні конфлікти природокористування з туризмом і рекреацією.
- 2). Визначити основні сторони конфлікту (туристичний бізнес, місцева громада, природоохоронці, влада, науковці тощо).
- 3). Обрати один кейс для групової роботи.
- 4). Розподілити ролі між учасниками групи (по 3 особи):
 - Сторона 1: представник туристів або туристичного бізнесу;
 - Сторона 2: представник місцевої громади або населення;
 - Сторона 3: представник природоохоронної організації, еколога або державного управління.
- 5). Підготувати коротке обґрунтування позиції своєї сторони (3–5 хвилин):
 - які інтереси представляє;
 - які має аргументи «за» чи «проти» певних рішень;

- які компроміси або пропозиції може внести.
- 6). Провести рольову дискусію (модеровану викладачем), мета якої — знайти спільне рішення або модель співіснування сторін.
- 7). Під час обговорення звернути увагу на екологічні, соціальні, культурні та економічні наслідки запропонованих рішень.
- 8). Після дискусії підготувати коротке групове резюме (5–7 речень):
- у чому полягала суть конфлікту;
 - яку позицію відстоювала кожна сторона;
 - до якого рішення чи компромісу вдалося дійти.

Кейс 1.

Гора Улуру, Австралія: туристи проти сакральності

Улуру - це монолітна гора (висота - 335 м, висота над рівнем моря - 863 м), розташована у Північній території Австралії. Для корінного народу анангу, який живе на цій території понад 30 тисяч років, Улуру є священним місцем. Вона пов'язана з міфами «Часу Сновидінь» - традиційних вірувань про створення світу. Водночас Улуру є однією з головних туристичних визначних пам'яток Австралії: щороку її відвідували сотні тисяч туристів, що приносило значні прибутки регіону.

Місцеві анангу багато років просили туристів не підніматися на Улуру, адже це місце для них - священний об'єкт. Попри ці прохання, більшість туристів продовжували здійснювати сходження, вважаючи це «обов'язковою частиною» візиту. Для анангу така поведінка сприймалася як порушення сакральності і зневага до їхньої культури та вірувань.

Додатково сходження спричиняло екологічні проблеми: ерозію ґрунтів, забруднення води, сміття, ризик травм і смертей серед відвідувачів.

Ще у 1985 році Улуру було повернуто громаді анангу, а потім передано їй в спільне управління з Національним парком «Улуру — Ката Тьюта». Починаючи з 1990-х років, на інформаційних табличках і в гідах постійно лунало прохання не підніматися на гору. Поступово все більше туристів відмовлялися від сходження, але до 2010-х років їхня кількість залишалася значною. У 2017 році Рада управління парку, де більшість становили представники анангу, одноголосно проголосувала за заборону сходження. 26 жовтня 2019 року підйом на Улуру було офіційно заборонено. Це стало символічною перемогою корінної громади, визнанням їхніх духовних прав і кроком до культурного примирення. Проте частина туристів і бізнесу, пов'язаного з масовим туризмом, висловили невдоволення, вважаючи, що заборона обмежує свободу відвідувачів і зменшує доходи.

Докладніше:

Sustainable tourism and public opinion: examining the language surrounding the closure of Uluru to climbers -

<https://espace.curtin.edu.au/bitstream/handle/20.500.11937/87893/87673.pdf;jsessionid=139EFEAF77F77F02D8EC9656B19C7753?sequence=3>

Badges of (Dis-)Honour: Manifesting the 'Conquest' of Uluru via Wearable Material Culture - https://www.mdpi.com/2571-9408/8/1/8?utm_source=chatgpt.com

Constructing the climb : visitor decision-making at Uluru - https://researchers.westernsydney.edu.au/en/publications/constructing-the-climb-visitor-decision-making-at-uluru/?utm_source=chatgpt.com

'Not a theme park': Tourists rush to beat Uluru climbing ban - https://www.aljazeera.com/news/2019/10/25/not-a-theme-park-tourists-rush-to-beat-uluru-climbing-ban/?utm_source=chatgpt.com

Traditional owners ban Uluru climb - https://www.sbs.com.au/news/article/traditional-owners-ban-uluru-climb/i8d4zcsiu?utm_source=chatgpt.com

Кейс 2.

Туризм проти сільського господарства та водокористування на острові Балі (Індонезія).

Балі - тропічний острів в Індонезії, відомий своєю природною красою, рисовими терасами, духовною культурою та традиційною аграрною системою Субак - колективною формою управління водними ресурсами, яка існує понад 1000 років.

У середині ХХ століття Балі почав активно розвивати туризм як головну галузь економіки. Зараз це один із найпопулярніших туристичних напрямів світу - понад 6 млн відвідувачів щороку (до пандемії COVID-19).

Туризм забезпечує близько 60-70% ВВП острова, тоді як частка сільського господарства невпинно скорочується.

Для будівництва готелів, вілл, ресторанів і доріг перетворюються (конвертуються) сільськогосподарські угіддя, насамперед рисові поля. Це призводить до зменшення площ орних земель і руйнування традиційних ландшафтів, які є не лише економічною, а й культурною цінністю. Місцеві громади часто продають землю через високі податки або спокусу швидкого заробітку, втрачаючи основне джерело засобів до існування.

Туристична інфраструктура (готелі, басейни, поля для гольфу, спа-комплекси) споживає в десятки разів більше води, ніж середній сільський двір. Це створює водний дефіцит, особливо в посушливі сезони, коли фермери не можуть поливати свої поля. Традиційна система зрошення Субак, що базується на принципах спільного користування і духовного гармонійного зв'язку з природою, втрачає баланс і функціональність.

Субак - це не просто система іригації, а соціо-екологічна система управління водою, що відображає балінезький принцип трігіта карана («три гармонії»: між людьми, природою і божественним). У 2012 році система Субак була внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, як

унікальний приклад сталого землекористування. Проте надмірне використання води туристичною галуззю підриває основи цієї традиції.

Крім вищезазначеного є ще соціально-культурні наслідки. Молоде покоління часто залишає село й переходить у сферу туризму, втрачаючи зв'язок із землею та традиційними знаннями. Зникає соціальна згуртованість громад, що базувалася на колективній праці та водному управлінні в системі Субак. Деякі сільські райони перетворюються на «спальні зони» для працівників туристичної галузі.

«Туристичний тиск» має і екологічні наслідки - зниження рівня ґрунтових вод у туристичних регіонах (наприклад, Кута, Семіньяк, Чангу); засолення прісних водоносних шарів через надмірне буріння свердловин біля узбережжя; забруднення річок і каналів через неочищені стоки з готелів; втрата біорізноманіття у рисових терасах та деградація культурного ландшафту.

Докладніше:

Yamamoto, E. M. S., Sayama, T., & Takara, K. (2021). Impact of rapid tourism growth on water scarcity in bali, indonesia. Indonesian Journal of Limnology, 2(1), 1-16. - <https://doi.org/10.51264/inajl.v2i1.14>

Wardi, I. (2012). KONFLIK DALAM PEMANFAATAN DAERAH ALIRAN SUNGAI AYUNG, DI BALI (Kajian Ekologi Manusia). Bumi Lestari, 3(2). Retrieved from <https://ojs.unud.ac.id/index.php/blje/article/view/2376>

Prastyadewi, M. I., Parwita, G. B. S., & Pramandari, P. Y. (2023). Utilization of the Subak Jatiluwih Landscape as a Tourism Object: Tourist Perceptions and the Impact on Village Income. Jurnal Penelitian Ekonomi Dan Bisnis, 8(1), 48–56. <https://doi.org/10.33633/jpeb.v8i1.7917>

Yuliana, E. D. (2017). SUBAK : Traditional Irrigation Organization A Cultural Representation of Agriculture in Bali. International Journal of Contemporary Research and Review, 8(05). <https://doi.org/10.15520/ijcrr/2017/8/05/180>

Tourism and Land Grabbing in Bali - https://www.tni.org/files/publication-downloads/tourism_and_land_grabbing_in_bali.pdf

Bali Tourism Watch: Synergy of Agriculture With Tourism - <https://www.scribd.com/doc/307093729/Bali-Tourism-Watch>

Kusuma, B. A., Yuliarmi, N. N., & Purwanti, P. A. P. (2022). Synergy of tourism and agriculture in increasing the exchange rate of farmers in Tabanan District: a critical review. International Journal of Applied Sciences in Tourism and Events, 6(2), 173-182. - https://www.researchgate.net/publication/366657399_Synergy_of_tourism_and_agriculture_in_increasing_the_exchange_rate_of_farmers_in_Tabanana_District_a_critical_review

Кейс 3.

Туризм проти житла та соціального простору в Барселоні

Барселона - великий туристичний центр Іспанії, відомий архітектурою Гауді, пляжами, культурними подіями та активним нічним життям. До 2010-х років туризм став головним джерелом доходів для міста, причому зростання масового туризму було надзвичайно швидким. Особливо значну роль відіграли короткострокові оренди (Short-Term Rentals, STR), такі як Airbnb, Booking.com, які дозволяють власникам квартири здавати її туристам на кілька днів або тижнів.

Власники квартир часто перетворюють житло на туристичне, бо це приносить значно більше доходу, ніж довгострокова оренда місцевим жителям. Це призводить до дефіциту житла для місцевих, особливо у центральних районах Барселони (Ешампле, Барріо-Готік, Борн). Як результат: високі ціни на оренду, нерівність, соціальна напруга.

Масовий туризм створює «туристичне перенаселення» - тиснява на вулицях, переповнені транспортні системи, черги в музеях, збільшення сміття. Місцеві жителі відчувають зниження якості життя, шум, втрату соціальної інтеграції та доступності громадських просторів.

Деякі райони стають фактично «туристичними зонами», де немає постійного населення. Втрачається локальна автентичність - магазини для місцевих замінюються сувенірними крамницями, ресторани для туристів і кафе з високими цінами.

Як наслідок - з'являються соціальні протести. Громадські рухи, такі як Stop Touristification або PАН (Plataforma de Afectados por la Hipoteca), вимагають обмежень на STR і контроль за масовим туризмом.

Барселона почала регулювати ринок короткострокової оренди з метою збалансувати інтереси туризму і права місцевих жителів на доступне житло та соціальні простори. Це передбачає введення ліцензій для туристичних квартир, обмеження кількості туристичних об'єктів у центральних районах, штрафи за нелегальні квартири.

Конфлікт у Барселоні показує, що масовий туризм і короткострокові оренди житла можуть стати серйозним викликом для міського планування та соціальної стабільності.

Докладніше:

Blanco-Romero, A., Blázquez-Salom, M., & Cànoves, G. (2018). Barcelona, Housing Rent Bubble in a Tourist City. Social Responses and Local Policies. Sustainability, 10(6), 2043. <https://doi.org/10.3390/su10062043>

Gyódi, K., Mazur, J., & Cocola-Gant, A. (2025). Barcelona as a case study for the effectiveness of short-term rental market regulations. Cities, 162, 105915. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026427512500215X>

Кейс 4.

Рекреація (туризм) проти гірничодобувної промисловості та збереження ландшафту в Арктичних регіонах Норвегії та Фінляндії

Арктичні регіони Норвегії (наприклад, Лофотенські острови) та Фінляндії (наприклад, місто Коларі) - унікальні природні ландшафти, які приваблюють туристів завдяки фіордам, горам, північному сяйву, тундрі та арктичним озерам, можливостям активного туризму: піші маршрути, лижі, риболовля, екотуризм.

Одночасно регіони багаті на корисні копалини: залізна руда, нікель, мідь, рідкоземельні метали. Нові проекти гірничодобувної промисловості часто стикаються з протидією туристичного сектору та місцевих громад, які зацікавлені у збереженні ландшафтів.

Гірничодобувні проекти значно змінюють природний ландшафт: відкриті кар'єри або шахти руйнують екосистеми, створюють промислову інфраструктуру у туристичних районах (дороги, склади, порти), погіршують естетичну цінність території, що критично для туристичного іміджу. Внаслідок розробок може відбуватися забруднення водних шляхів (ртуть, важкі метали, пил, хімікати). Шум від техніки, транспорт та промислові викиди порушують спокій і природний стан, важливий для екотуризму та «диких» туристичних маршрутів.

Відтак, туристична індустрія зацікавлена у збереженні природних цінностей, а гірничодобувна промисловість - у економічній вигоді від розробки родовищ.

Виникають суперечки щодо пріоритетів державної політики: чи підтримувати економічний розвиток через добування ресурсів, чи захищати туристичний і природний потенціал регіону.

Наприклад, на Лофотенських островах (Норвегія) планувалося відкриття рудника, що викликало протести місцевих громад та туристичних операторів. Туристичні асоціації вимагали гарантій, що ландшафт залишиться незмінним і промислова діяльність не зашкодить природному середовищу.

Або місто Коларі (Фінляндія), там розробка рудників у близькості до туристичних маршрутів (лісів, озер) викликає суперечки щодо збереження ландшафтів. Екотуризм і рекреаційна індустрія вимагають оцінки впливу на природу перед дозволами на добування.

Конфлікт у Лофотенських островах та Коларі показує, що туризм та гірничодобувна промисловість можуть вступати в прямий конфлікт через природні ресурси та ландшафти.

Докладніше:

Similä, J., & Jokinen, M. (2018). Governing Conflicts Between Mining and Tourism in the Arctic. *Arctic Review on Law and Politics*, 9, 148–173.
<https://doi.org/10.23865/arctic.v9.1068>

Кейс 5.

Конфлікт у Тортугеро: черепахи проти туризму

Національний парк Тортугеро відомий у всьому світі як одне з найважливіших місць гніздування зелених морських черепах (*Chelonia mydas*) у Західній півкулі. Цей статус призвів до розвитку екотуризму, який, хоча і є економічно вигідним, створює значне навантаження на популяції черепах.

Зростання кількості туристів та пов'язаної з ними туристичної інфраструктури (готелі, ресторани, доріжки) на пляжах, де гніздяться черепахи, призводить до низки негативних наслідків. Найбільша проблема це штучне освітлення. Світло від готелів, доріг та інших споруд дезорієнтує як дорослих самок, які виходять на гніздування, так і новонароджених черепашенят. Черепашенята, які зазвичай прямують до найяскравішого горизонту (світла Місяця над океаном), можуть помилково рухатися до штучного світла, віддаляючись від моря, що значно підвищує їхню смертність.

Велика кількість людей на пляжах, особливо вночі під час гніздування, може відлякувати самок від виходу на берег або змушувати їх переривати процес гніздування. Це знижує загальний успіх гніздування.

Будівництво інфраструктури, використання транспортних засобів на пляжі або заходи з укріплення берега можуть деградувати або порушувати природне середовище гніздування, зменшуючи придатну площу.

Наслідки цього конфлікту безпосередньо загрожують виживанню популяцій черепах: порушення, освітлення та деградація середовища зменшують ймовірність того, що самка успішно відкладе яйця, і що ці яйця будуть розвиватися без перешкод. Постійне вторгнення інфраструктури та діяльність людини зменшують доступні та високоякісні ділянки для гніздування.

Докладніше:

Gutiérrez-Lince, J., Palacios, M. D., & Valverde, R. A. (2021). Case Study: The Evolution of Tourism and Sea Turtle Conservation at Tortuguero National Park, Costa Rica. In *Sea Turtle Research and Conservation* (pp. 105-111). Academic Press. - https://www.researchgate.net/profile/Roldan-Valverde/publication/349222354_Case_Study_The_Evolution_of_Tourism_and_Sea_Turtle_Conservation_at_Tortuguero_National_Park_Costa_Rica/links/609aacb

[8299bflad8d94e09a/Case-Study-The-Evolution-of-Tourism-and-Sea-Turtle-Conservation-at-Tortuguero-National-Park-Costa-Rica.pdf](https://www.researchgate.net/publication/280696760_Biological_impacts_of_ecotourism_-_Tourists_and_nesting_turtles_in_Tortuguero_National_Park_Costa_Rica)

Biological impacts of ecotourism - Tourists and nesting turtles in Tortuguero National Park, Costa Rica -

https://www.researchgate.net/publication/280696760_Biological_impacts_of_ecotourism_-_Tourists_and_nesting_turtles_in_Tortuguero_National_Park_Costa_Rica

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Практична робота №1.

Аналіз рекреаційної активності населення та умов відпочинку на природі

Мета: вивчити та проаналізувати рекреаційні уподобання, частоту відвідування, основні мотиви, чинники вибору та оцінку рівня фізичного й психологічного комфорту населення при відвідуванні природних територій (парків, лісопарків, НПП) з метою формулювання рекомендацій щодо оптимізації рекреаційного природокористування.

Завдання:

- Провести анкетування 20 респондентів згідно з наданою анкетною.
- Визначити основні демографічні та соціальні характеристики опитаної групи (вік, стать, діяльність, місце проживання).
- Встановити домінуючий тип відпочинку та частоту відвідування різних природних територій (парків, лісопарків, прибережних зон, НПП/заповідників).
- З'ясувати мотиви та мету відвідування, а також тривалість перебування та склад компанії.
- Проаналізувати доступність природних територій (зручність/час добирання, спосіб добирання) та оцінку респондентами достатності зелених зон у населеному пункті.
- Виявити ключові перешкоди та потреби в інформації щодо природних територій.
- Оцінити фактори привабливості (ландшафти, елементи, головні критерії вибору).
- Визначити загальний, фізичний та психологічний рівень комфорту та проаналізувати чинники дискомфорту/комфорту (зокрема, вплив кількості людей).

- Оцінити рівень облаштованості природних територій за основними критеріями (доріжки, лавки, чистота, доступність) та з'ясувати вплив низького комфорту на рішення про відмову від відвідування.
- Підготувати короткий аналітичний висновок за результатами опитування.
- Зробити узагальнення про стан і проблеми рекреаційного природокористування у вашому населеному пункті (або серед опитаних респондентів).

У **висновку** студент має проаналізувати:

1. демографічний портрет групи: коротке узагальнення, хто саме був опитаний (наприклад, «Найбільша частка респондентів - це особи віком 26-35 років (35%), переважно працівники (60%), які проживають у місті (80%)»).
2. виявити рекреаційні уподобання та активність: визначити, який тип відпочинку є найпопулярнішим (наприклад, «Більшість обирає відпочинок у невеликій компанії (65%)»);
3. зробити аналіз частоти відвідування різних типів територій: які території відвідують найчастіше (щодня/щотижня), а які - рідко.
4. оцінити головні мотиви відвідування: що найчастіше обирають;
5. проаналізувати, які природні території є найпопулярнішими серед опитаних;
6. проаналізувати, які чинники підвищують або знижують комфортність відпочинку;
7. проаналізувати, наскільки доступними є рекреаційні об'єкти для населення;
8. визначити, які проблеми респонденти відзначають (нестача інформації, незручний доступ, відсутність інфраструктури тощо);
9. з'ясувати, які природні ландшафти та елементи найпривабливіші для відпочинку;
10. сформулювати пропозиції респондентів або студента щодо поліпшення умов рекреації в регіоні.

АНКЕТА

1. Ваш вік:
☐ до 18 ☐ 18–25 ☐ 26–35 ☐ 36–50 ☐ 50–65 ☐ понад 65
 2. Стать:
☐ Чоловіча ☐ Жіноча
 3. Місце проживання:
☐ Місто ☐ Містечко ☐ Село
 4. Ваша основна діяльність:
☐ Учень ☐ Студент ☐ Працівник ☐ Підприємець ☐ Пенсіонер ☐ Інше
-

5. Який тип відпочинку вам ближчий за відчуттями?

- ☐ Самотній / спокійний контакт із природою
☐ Відпочинок у невеликій компанії
☐ Масові заходи (пікніки, фестивалі, спортивні події)

6. Як часто ви відвідуєте такі місця відпочинку:

Тип території	Щодня	Щотижня	1–2 рази на місяць	Кілька разів на рік	Майже не відвідую
Парки та сквери	☐	☐	☐	☐	☐
Лісопарки, лісові масиви	☐	☐	☐	☐	☐
Прибережні зони (річки, озера)	☐	☐	☐	☐	☐
Національні природні парки (НПП) або заповідники	☐	☐	☐	☐	☐

6. З ким ви зазвичай відвідуєте такі місця?

- ☐ Самостійно ☐ З родиною ☐ З друзями ☐ З туристичною групою ☐ Інше
-

7. Скільки часу ви зазвичай проводите під час одного відвідування природних територій?

- ☐ Менше 1 години ☐ 1–3 години ☐ 3–6 годин ☐ Цілий день
☐ Більше ніж 1 день

8. З якою метою ви відвідуєте такі місця? (можна обрати кілька варіантів)

- ☐ Відпочинок ☐ Прогулянка ☐ Фізична активність (біг, вело, спорт)
☐ Пікнік ☐ Споглядання природи ☐ Туризм / подорожі ☐ Інше (вказіть)
-

9. Наскільки зручно вам діставатися найближчого парку, лісопарку чи природної території?

- ☐ Дуже зручно ☐ Зручно ☐ Не зовсім зручно ☐ Важко дістатися

10. Яким способом ви зазвичай добираєтеся до місць відпочинку на природі?
☐ Пішки ☐ Велосипедом ☐ Громадським транспортом ☐ Власним авто
☐ Інше (вказіть) _____
11. Скільки часу зазвичай займає дорога до найближчого місця відпочинку?
☐ Менше 15 хв ☐ 15–30 хв ☐ 30–60 хв ☐ Понад 1 годину
12. Чи вважаєте ви, що в вашому населеному пункті достатньо зелених зон, доступних для регулярного відвідування?
☐ Так ☐ Частково ☐ Ні
13. Які основні перешкоди ви відчуваєте при відвідуванні парків або природних зон?
☐ Віддаленість ☐ Погані дороги / транспорт ☐ Відсутність зручних входів / стежок ☐ Відсутність освітлення ☐ Небезпека (тварини, криміногенність)
☐ Інше (вказіть) _____
14. Чи достатньо інформації про парки, лісопарки чи НПП вашого регіону (розташування, маршрути, правила поведінки)?
☐ Так, інформації достатньо ☐ Частково ☐ Інформації бракує
15. Де ви зазвичай дізнаєтеся інформацію про природні місця для відпочинку?
☐ Соціальні мережі ☐ Друзі / знайомі ☐ Сайти установ (НПП, міська рада)
☐ Туристичні ресурси ☐ Інформаційні стенди на місці ☐ Інше
-
16. Чи є у відвідуваних вами місцях зрозумілі вказівники, карти або інформаційні щити?
☐ Так ☐ Частково ☐ Ні
17. Чи достатньо інформації про екологічні правила поведінки у парках і на природних територіях?
☐ Так ☐ Частково ☐ Ні
18. Яку інформацію ви хотіли б бачити на територіях відпочинку?
☐ Карти маршрутів ☐ Дані про рослини і тварин ☐ Правила поведінки
☐ Місця відпочинку ☐ Історичні / культурні відомості ☐ Інше (вказіть)
-
19. Які типи природних ландшафтів вам найбільше подобаються для відпочинку?
☐ Лісові масиви ☐ Гори ☐ Узбережжя річок чи озер ☐ Степові простори
☐ Морське узбережжя ☐ Паркові зони ☐ Інше (вказіть) _____
20. Що для вас є головним при виборі мальовничого місця для відпочинку?
☐ Краса природи ☐ Тиша і спокій ☐ Чисте повітря ☐ Можливість активного відпочинку
☐ Наявність води ☐ Наявність інфраструктури (альтанки, доріжки)
☐ Інше _____
-
21. Які природні елементи найбільше впливають на відчуття “мальовничості” місцевості?
☐ Вода (річка, озеро, водоспад) ☐ Рельєф (гори, пагорби)
☐ Ліс / дерева ☐ Відкритий простір ☐ Квіти / яскрава рослинність
☐ Пейзажна композиція (поєднання елементів)
22. Як ви оцінюєте загальний рівень комфорту під час перебування у парках, лісопарках чи НПП вашого регіону?
☐ Дуже комфортно ☐ Загалом комфортно ☐ Частково комфортно
☐ Незручно

23. Наскільки для вас важливі **умови фізичного комфорту** під час відпочинку на природі (наявність доріжок, лав, тіньових зон, чистоти тощо)?
☐ Дуже важливо ☐ Важливо ☐ Помірно важливо ☐ Не має значення
24. Як часто ви відчуваєте **фізичний дискомфорт** під час перебування на природі (спека, відсутність зручностей, комахи, сміття тощо)?
☐ Часто ☐ Іноді ☐ Рідко ☐ Ніколи
25. Чи відчуваєте ви **психологічний комфорт** (спокій, розслаблення, відновлення сил) під час відвідування природних територій?
☐ Завжди ☐ Переважно ☐ Іноді ☐ Рідко
26. Які чинники, на вашу думку, найбільше впливають на **психологічний комфорт** під час відпочинку?
☐ Тиша і спокій ☐ Відсутність натовпу ☐ Безпека території ☐ Краса природи
☐ Чистота повітря ☐ Відсутність сміття ☐ Інше (вказіть)
-
27. Наскільки для вас важливо, щоб під час відпочинку на природі **поруч було мало людей**?
☐ Дуже важливо ☐ Важливо ☐ Не має значення
☐ Люблю, коли навколо багато людей
28. Яку кількість людей навколо ви вважаєте **оптимальною для комфортного відпочинку**?
☐ Відсутність інших людей (усамітнення)
☐ Невелика кількість (до 10 осіб поруч)
☐ Помірна кількість (є люди, але не тісно)
☐ Багато відвідувачів (атмосфера активного відпочинку)
29. Чи відрізняється ваше ставлення до кількості людей залежно від типу території?
☐ Так (у парках комфортно з людьми, а в лісі хочу усамітнення)
☐ Ні, не має значення
☐ Важко відповісти
30. Оцініть за 5-бальною шкалою (1 — дуже погано, 5 — дуже добре) рівень облаштованості природних територій, які ви відвідуєте:

Наявність зручних доріжок: ①②③④⑤

Місця для відпочинку (лавки, альтанки): ①②③④⑤

Чистота території: ①②③④⑤

Доступ до води, тіні, укриття: ①②③④⑤

Доступність для людей з обмеженими можливостями: ①②③④⑤

31. Чи траплялися випадки, коли через низький рівень комфорту ви **відмовилися від відвідування** певного парку або природної території?
☐ Так ☐ Ні ☐ Важко відповісти

Практична робота №2.

Аналіз інформаційної присутності та суспільного іміджу рекреаційних територій у цифровому середовищі

Мета: визначити рівень інформаційної доступності, характер представлення та суспільне сприйняття рекреаційних територій у соціальних мережах і пошукових системах, а також оцінити вплив цифрового контенту на формування іміджу об'єктів природокористування.

Обрати один міський парк (наприклад «Парк Шевченка», Київ чи «Центральний парк», Харків) або один національний парк (наприклад, «Шацький національний природний парк»).

Завдання:

- Обрати один міський або національний парк як об'єкт дослідження.
- Визначити кількість згадок про обраний парк у соціальних мережах за останні 12 місяців.
- Проаналізувати зміст, тематику, тональність і формат дописів.
- Виявити рівень інформаційної цінності та точність локалізації у публікаціях.
- Оцінити кількість та тематику публікацій про парк у пошукових системах.
- За допомогою Google Trends дослідити динаміку пошукового інтересу до парку за останні 5 років.
- Зробити узагальнений висновок щодо інформаційної присутності та іміджу рекреаційної території в медіапросторі.

Хід виконання роботи:

1). Користуючись соціальними мережами визначити кількість згадок про обраний парк. Можна користуватися будь-якими соціальними мережами від однієї до чотирьох (Facebook, Instagram, TikTok, X тощо). Можна користуватися Social Searcher. Час згадок – останні 12 місяців (5.11.24-5.11.25).

2). Щодо обраних дописів заповніть таблицю

№	Посилання на допис	Тематика допису	Тип контенту	Тональність	Активність користувачів	Інформаційна цінність	Локаційна точність

Тематика допису - про що йдеться у публікації (природа, відпочинок, екологія, події, проблеми тощо). Наприклад: природа і ландшафти; рекреація/відпочинок; екологічні ініціативи; критика (сміття, знищення); рекламні пости.

Тональність - яке враження створює допис - позитивне, нейтральне, негативне. Наприклад: позитивне - «гарний парк», «рекомендую»; нейтральне - просто фото без коментарів; негативна - «сміття», «занедбано»
 Тип контенту - формат публікації - Фото / Відео / Текст / Інфографіка / Репост
 Активність користувачів - кількість лайків, коментарів, поширень
 Інформаційна цінність - чи містить публікація корисну інформацію (маршрути, правила поведінки, події, поради)? Зазначається яку саме і оцінюється за шкалою 0 – відсутня, 1 – мінімальна, 2 – середня, 3 – висока
 Локаційна точність - чи чітко вказано, про який парк йдеться (через геолокацію, хештеги, назву)?

Приклад:

№	Посилання на допис	Тематика допису	Тип контенту	Тональність	Активність користувачів	Інформаційна цінність	Локаційна точність
1.	<i>Посилання на Instagram</i>	Природа, осінній парк	Фото	Позитивна	 320, 12	1 (мінімальна)	Висока (геотег "Парк Шевченка")
2.	<i>Посилання на Facebook</i>	Культурна подія – концерт просто неба	Відео	Позитивна	 210, 45, 20	3 (висока, містить дату події)	Висока (геотег "Парк Шевченка")
3	<i>Посилання на X (Twitter)</i>	Критика – сміття після фестивалю	Фото + текст	Негативна	 58, 23	2 (середня, згадано подію та проблему)	Висока

- 3). Користуючись пошуковими системами (наприклад, Google, Bing, Yahoo! Search, DuckDuckGo, Qwant, Startpage тощо) визначити кількість публікацій про обраний парк. Описати тематику публікацій. За допомогою Google Trends визначити частоту пошуків обраного парку за останні 5 років.
- 4). У висновку проаналізувати інформаційну доступність обраного парку, тематику дописів про нього та оцінити імідж парку.

Практична робота №3

Рекреаційно-інфраструктурний потенціал зони Київської агломерації.

Мета: вивчити просторове розміщення та структуру рекреаційної інфраструктури в межах Київської агломерації, здійснити класифікацію закладів рекреації і туризму.

Завдання: Використовуючи картографічні та онлайн-ресурси (Wikimapia, Google Maps, OpenStreetMap тощо), студент/ка має:

- ідентифікувати заклади рекреації і туризму
- визначити їх розташування
- класифікувати їх за заданими критеріями
- зробити узагальнення щодо розвитку рекреаційної інфраструктури

Територія дослідження: агломерація Київ (без Києва (!) - прилеглі райони: Бучанський, Вишгородський, Обухівський, Бориспільський тощо)

Хід виконання роботи:

1). Знайти всі відображені на карті об'єкти рекреаційної інфраструктури

- Лікувальні (санаторії, курорти)
- Оздоровчі (пансіонати, будинки відпочинку, бази відпочинку, табори відпочинку, SPA-комплекси, wellness)
- Реабілітаційні
- Відпочинок і розваги (готельно-рекреаційні комплекси чи наприклад, Добропарк)
- Спеціалізовані (зклади приналежні громадським організаціям і об'єднанням)
- Екотуристичні об'єкти – кемпінги, глемпінги

Тип закладу	Назва	Місцезнаходження	Характеристика закладу	Природна основа	Цільова аудиторія	Джерела
Лікувальні						
Оздоровчі						
Реабілітаційні						
Відпочинок і розваги						
Спеціалізовані						
Екотуристичні об'єкти						

2). Класифікувати за

А) природною основою:

- лісові

- прибережні (річки, озера)
- змішані
- урбанізовані

Б) цільовою аудиторією:

сімейний відпочинок

молодь

оздоровлення

преміум-сегмент

3). Здійснити просторовий аналіз - визначити райони концентрації об'єктів та встановити, де їх найбільше і чому.

4). Оцінка рекреаційно-інфраструктурного потенціалу

Проаналізувати фізичну доступність – наявність доріг та регулярних рейсів.

5). Виявити проблеми, як то нерівномірність розміщення, перевантаження окремих територій, нестача певних типів об'єктів

6). Скласти висновки, де відобразити рівень розвитку рекреаційної інфраструктури та визначити перспективні території

Форма подання:

- ✓ 5–7 сторінок
- ✓ таблиця (обов'язково)
- ✓ карта або скрін (обов'язково)

Усний захист:

Студент/ка має пояснити принцип класифікації, охарактеризувати 2–3 об'єкти та зробити висновок щодо рівня розвитку рекреаційної інфраструктури, визначити перспективні території.

Практична робота №4

Передпроектні пропозиції з розташування реабілітаційного центру.

Мета: сформувати навички обґрунтування розміщення спеціалізованих реабілітаційних закладів з урахуванням природних, інфраструктурних та соціально-економічних чинників.

Завдання. Студент/ка має:

- обрати територію в межах агломерації Київ
- визначити спеціалізацію реабілітаційного центру (за нозологією)
- проаналізувати природні умови
- оцінити доступність і кадрове забезпечення
- обґрунтувати доцільність розміщення

Хід виконання роботи

1). Вибір території. Зазначити територію (район, населений пункт) та її географічне положення. Сформулювати коротке обґрунтування вибору території.

2). Визначення спеціалізації центру (нозологія). Обрати напрям (один):

- опорно-руховий апарат
- серцево-судинні захворювання
- неврологічна реабілітація
- психоемоційна реабілітація
- посттравматична / військова реабілітація

Обґрунтувати вибір: зазначити чому саме ця спеціалізація і кому вона потрібна

3). Оцінка природно-рекреаційних умов

Проаналізувати:

- наявність та породний склад рослинності, наявність водних об'єктів, рельєф
- кліматичні умови
- екологічний стан
- наявність природних лікувальних факторів

Зробити висновок чи підходить територія для обраної нозології

4). Оцінка доступності (інфраструктура)

Проаналізувати:

- відстань від Києва
- транспорт (дороги, громадський транспорт)
- час доїзду
- наявність медичних установ поблизу

Оцінити (1–5) рівень доступності.

5). Забезпечення кадрами

Проаналізувати:

- наявність медичних кадрів у регіоні
- близькість до медичних закладів / університетів
- можливість залучення фахівців

Зробити висновок чи реально забезпечити центр персоналом

6). Концепція реабілітаційного центру

Описати:

- тип центру
- цільову аудиторію
- основні послуги
- формат (стаціонарний / денний / змішаний)

7). Обґрунтування розміщення

Вказати:

переваги території

обмеження

ризиків

8). Висновки: чи доцільно створювати центр і за яких умов він буде ефективним. Надати рекомендації з покращення умов, оптимізації доступності, екологічних заходів

Форма подання:

✓ 5–7 сторінок

✓ карта / схема (обов'язково)

Усний захист:

Студент/ка має представити територію та пояснити вибір нозології, обґрунтувати розміщення закладу та відповісти на запитання

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Дайте визначення природокористування та поясніть, у чому полягає його двосторонній характер взаємодії між суспільством і природою.
2. Порівняйте різні наукові підходи до розуміння сутності природокористування (ресурсно-екологічний, економіко-виробничий, виробничо-утилітарний, геоекологічний, науково-дисциплінарний). Які акценти робить кожен з них?
3. Поясніть поняття «природно-ресурсний потенціал». Які існують його трактування та що є спільним між ними?
4. Порівняйте терміни resource use, natural resource management та environmental management. У чому полягають їхні відмінності за суттю, походженням і сучасним значенням?
5. Розкрийте особливості східних (китайських, японських, корейських) традицій природокористування. Як давні філософські системи вплинули на сучасну екологічну політику цих країн?
6. Назвіть три основні функції рекреаційного природокористування та коротко охарактеризуйте кожну з них.
7. Охарактеризуйте структурні блоки рекреаційного природокористування (ресурсоспоживання, ресурсокористування, середовищекористування). У чому полягає різниця між ними?
8. Перелічіть основні етапи (складові) рекреаційного природокористування та поясніть, які дії вони включають.
9. Які основні види рекреаційного природокористування виділяють залежно від об'єкта середовища? Наведіть приклади їхнього впливу на природу.
10. Поясніть, у чому полягає типологія рекреаційного природокористування за функціями та які чотири основні типи виділяють.

11. Назвіть і поясніть специфічні риси рекреаційного природокористування, які відрізняють його від інших форм природокористування.
12. Що таке природно-рекреаційний потенціал території? Які фактори визначають можливість його використання?
13. Поясніть різницю між природними рекреаційними ресурсами та природними умовами. Як вони взаємопов'язані у процесі рекреаційної діяльності?
14. Опишіть класифікацію природних рекреаційних ресурсів за однією з наведених ознак (на вибір: цільове призначення, технологія використання, характер компонентів середовища, територіальне поширення, вичерпність).
15. Назвіть та охарактеризуйте два типи рекреаційних ландшафтів за генезисом. Які з них є повністю створеними, а які – переважно перетвореними?
16. За якими основними критеріями класифікуються рекреаційні ландшафти (не менше трьох)? Наведіть приклади класифікаційних груп.
17. Які основні фактори визначають екологічний стан місцевості та чому він є важливим для туристичної діяльності?
18. Які параметри визначають атрактивність природних рекреаційних комплексів та чому естетична оцінка ландшафту є складною для формалізації?
19. У чому полягає сутність трьох основних методів оцінки пейзажів: експертного, анкетування та структурно-фізіономічного?
20. Що таке рекреаційна ємність території та які її три основні види? Наведіть приклад показників для кожного.
21. Поясніть поняття рекреаційної дигресії та опишіть, які заходи передбачені для лісових ландшафтів на різних стадіях дигресії (наприклад, 1–5 стадії).

ПРИКЛАД БІЛЕТУ

Заліковий білет № 1

1. Дайте визначення природокористування та поясніть, у чому полягає його двосторонній характер взаємодії між суспільством і природою.
2. Які основні фактори визначають екологічний стан місцевості та чому він є важливим для туристичної діяльності?